
ENTREVISTA

Entrevista a Joan Coderch

Revista Catalana de Psicoanàlisi, Vol. XXVIII/1

Ens plau oferir-vos l'entrevista que un de nosaltres, Blanca Anguera, ha fet al Dr. Joan Coderch en ocasió de la seva última publicació: "La práctica de la psicoterapia relacional. El modelo interactivo en el campo del psicoanálisis" (Madrid, Agora Relacional, 2010). En el número XXIII de la Revista Catalana de Psicoanàlisi, volum corresponent a l'any 2006, avançàvem que, com a part del nou projecte editorial, ens proposàvem publicar periòdicament entrevistes amb autors de casa nostra i del panorama psicoanalític internacional, significats per les seves aportacions. En aquest sentit els nostres lectors ja han pogut gaudir llegint a la nostra Revista, i en formats diversos, les opinions de Ruth Malcom Riesenber, Betty Joseph i Hanna Segal. La que us presentem segueix, doncs, l'esperit d'oferir en directe i de manera vivaç les opinions d'autors que animen el debat amb les seves posicions clares i controvertides.

Dr. Coderch, encara que ha escrit molts articles i sis llibres, aquest recent, *La pràctica de la psicoteràpia relacional*, ha estat per a molts lectors un impacte i un goig des del principi fins al final, per la llibertat que transmet. En ell es revela i es rebel·la, a més d'aportar molta llum sobre l'evolució de la psicoanàlisi i coneixements de diverses ciències. Per això voldria que ens digués què ha significat per a vostè escriure'l.

Escriure aquest llibre per a mi ha significat donar forma explícita, pública i més o menys sistematitzada al que per a mi és el camí, teòric i pràctic, que ha de seguir la psicoanàlisi per ésser una disciplina que alleugi el sofriment psíquic de les persones i afavoreixi el seu creixement humà, i que, a la vegada, sigui acceptada per la societat i la comunitat científica.

En general, l'autor i la seva obra estan vinculats. Ens podria parlar de la seva infància?

Vaig néixer a L'Hospitalet de Llobregat l'any 1930. El meu pare era metge. La meva mare va estudiar i treure el títol d'infermera després de casada, quan jo era infant. Sóc el tercer de set germans.

Per la data del meu naixement, queda clar que vaig viure l'atmosfera de la preguerra, la guerra i la postguerra del conflicte civil que va patir Espanya, amb tot el que això suposa, tant a nivell psíquic com a nivell material.

Després de la guerra la meva família s'instal·la a Barcelona, on he viscut i treballat tota la vida. Durant el batxillerat, que llavors durava set anys, vaig patir la rígida educació pròpia de l'època franquista de la postguerra, el lema de la qual era obeir i callar.

Estudiar Medicina va ser una elecció?

Acabat el batxillerat vaig iniciar la carrera de medicina, cosa que ja portava al cap des de feia dos o tres anys, tal vegada per identificació amb el meu pare. No ho sé segur. La carrera la vaig cursar a la Facultat de Medicina de la Universitat Central de Barcelona (Hospital Clínic).

A mitjans de la carrera, de set anys que en la pràctica eren sis, em vaig sentir atret per la psiquiatria i vaig començar a assistir a un dels dispensaris de psiquiatria que existien a l'Hospital Clínic, el qual era dirigit per un prestigiós psiquiatre, el Dr. Santiago Montserrat. En aquesta època vaig entrar en l'estudi de la psiquiatria a través del *Nuevo Tratado de Enfermedades Mentales*, del Prof. Oswald Bumke, de la Universitat de Munich i màxima figura europea de la psiquiatria durant molts anys. Es tracta d'una obra excel·lent a la qual dec uns bons i sòlids coneixements de la semiologia psiquiàtrica, que m'han servit de molt. Em causà, però, una gran decepció el fet que en el pròleg hi figurava una frase lapidària: "Tot el que fa referència a la psicoanàlisi ha estat suprimit". El llibre havia estat editat en plena dictadura nazi! Un altre llibre que em va entusiasmar fou la monumental *Psicopatología General*, de Karl Jaspers, un dels més grans filòsofs del segle XX, que endemés era metge i enemic declarat del nazisme. Després es va anar imposant el pragmatisme, amb ell declinà l'interès per l'estudi de la psicopatologia i aquesta gran obra fou progressivament ignorada pels joves psiquiatres. A mi em va permetre adquirir uns coneixements a fons de la psicopatologia.

En obtenir la llicenciatura en medicina, vaig iniciar la meva formació com a psiquiatra treballant voluntàriament - en aquell temps no hi havia especialització formalment regulada - en el Departament de Psicologia Mèdica i Psiquiatria, de les quals era catedràtic el Prof. Ramon Sarró. Aquest,

que parlava alemany, en la seva joventut havia viatjat a Viena per entrevistar-se amb Freud, i per indicació d'aquest féu una curta anàlisi amb Helen Deutsch. L'ambient a la càtedra de psiquiatria era molt psicoanalític, malgrat que cap dels que hi assistíem havia rebut formació psicoanalítica de cap mena. Es parlava de psicoanàlisi amb molta naturalitat, com a cosa nostra, i es tractava de comprendre la psicodinàmica de les neurosis. Jo ràpidament em vaig sentir fortament atret per la psicoanàlisi, que jo aspirava a compartir amb la psiquiatria. El 1959 vaig contraure matrimoni amb Núria, companya de curs en la llicenciatura i a qui dec tot allò que jo hagi pogut fer de bo, de manera que ara portem 52 anys casats. I tenim una filla i un fill, una néta i un nét.

Vaig llegir la Tesi Doctoral el 1964 i vaig obtenir per concurs la plaça de Prof. Adjunt de Psiquiatria. I em preparava per seguir la carrera universitària. Aquesta, però, es truncà quan, en jubilar-se el Prof. Sarró, el succeí en la Càtedra un enemic declarat de la psicoanàlisi i tal com anaven - i la meva informació és que continuen anant de la mateixa manera - les coses a la universitat espanyola, vaig perdre tota oportunitat de seguir endavant. Després, però, la vaig continuar a la Universitat Ramon Llull a través de l'Institut Vidal i Barraquer.

Com recorda la seva formació de psicoanalista?

Tot això retardà l'inici de la meva psicoanàlisi personal i la meva admissió com a candidat a la *Sociedad Luso-Española de Psicoanálisis*, després convertida en SEP, cosa que no es produí fins als meus trenta-sis anys. Penso que massa tard. En aquell moment hi havia molt poc a escollir per a l'anàlisi d'un candidat; tots els didàctics estaven amb les hores ocupades i el Dr. Bofill fou el primer que em donà opció.

Les primeres experiències a l'Institut de Psicoanàlisi foren en alguns aspectes decebedores. L'ambient estava fortament jerarquitzat. No existia crítica de cap mena i l'ensenyament era exclusivament kleinian, i, per tant, contagiats de l'esperit autoritari i rígid d'aquesta escola. Jo trobava que els candidats estàvem francament infantilitzats. Fins que se'ns autoritzava a començar les anàlisis, que llavors s'anomenaven de control, no podíem assistir a les reunions científiques de la Societat, i jo, que era un professor universitari habituat a congressos i dures discussions acadèmiques, ho trobava absurd. Allà no es discutia res, tot era dogmàtic com una religió. Però sempre he estat molt disciplinat i ho vaig acceptar encara que a desgrat. La teoria i la tècnica kleinianes tampoc no em van complaure. En la meva imaginació la psicoanàlisi era contacte humà, comunicació, calidesa, empatia i diàleg interpersonal, no freda interpretació de pulsions, i això era l'únic que trobava. Els autors que s'estudiaven eren, a part de Freud, exclusivament Klein, Bion en la seva vessant kleiniana i els kleinians. Vull subratllar, però, que els seniors que ocupaven els càrrecs directius i d'ensenyament eren

persones individualment excel·lents, amables i d'esperit democràtic. Estic convençut que era la influència de les teories i les normes kleinianes la responsable d'aquest ambient de manca de crítica i de reserva emocional.

Escoltant-lo recordo el que va escriure O. Kernberg (1996)¹ sobre els candidats. Què en pensa, d'aquell article?

El treball de Kernberg a què fas referència em sembla una magnífica i justa advertència, a la qual malauradament no s'ha fet el cas que es mereixia, i per això ha continuat al llarg de tants anys l'actitud inhibida i callada de la major part dels candidats. Jo moltes vegades he dit públicament que no han de tenir por de parlar, tots ho heu escoltat, però no m'han fet gaire cas.

Jo penso que els candidats han de ser força treballadors, estudiosos, honestos i molt devots dels pacients. Els artistes estimen l'art, els poetes la poesia, i els músics la música, però crec que no n'hi ha prou que els psicoanalistes estimin la psicoanàlisi en abstracte, sinó que l'han d'estimar en la persona dels seus pacients.

Ha treballat també en institucions públiques? Pensa que és convenient fer-ho?

Mentre continuava a la universitat vaig guanyar una plaça de metge de l'ajuntament de Barcelona i vaig començar a treballar en el que en aquell temps es denominava el "Preventori de Psiquiatria", més tard "Institut Municipal de Psiquiatria", primer com a metge adjunt, més tard sotsdirector i finalment director per molt poc temps, càrrec del qual dimití en veure que no comptava amb el suport per introduir els canvis que jo considerava imprescindibles en el tracte amb els malalts. Llavors vaig demanar el trasllat al Centre Geriàtric Municipal, on vaig posar en marxa una secció de psicogeriatria per atendre les necessitats psíquiques dels internats, molts d'ells amb problemes mentals. Aquesta tasca, callada i silenciosa, durà nou anys i en complir-ne jo seixanta vaig demanar l'excedència pensant que ja era hora que em pogués dedicar plenament a la psicoanàlisi i la psicoteràpia en la pràctica privada. Fins arribar a aquesta edat havia anat compaginant la feina institucional amb la pràctica privada, en els primers anys com a psiquiatra i psicoanalista, i després vaig abandonar completament la psiquiatria.

Penso que és molt convenient que tots els psicoanalistes dediquin molts anys de la seva vida professional al treball en l'assistència pública. El contrari

1. Kernberg, O. F. (1996). Thirty methods to destroy the creativity of psychoanalytic candidates. *Int. J. Psycho-Anal.*, 77, pp. 1031-1040.

fa que perdin el contacte amb el món de la realitat, amb la psicopatologia social, les dificultats de convivència, el treball en equip, etc. Si, endemés, l'analista que està reclòs en la pràctica privada en arribar a membre didàctic es dedica plenament a l'anàlisi de candidats o futurs candidats, les coses aniran pitjor. Al meu parer, les anàlisis de candidats són anàlisis una mica "com si", per totes les coses que s'hi juguen un i altre. Les veritables i dures anàlisis es fan amb els pacients del carrer. Les comissions d'ensenyament de cap manera haurien d'admetre que un membre didàctic analitzi un nombre elevat de candidats al llarg de la seva carrera professional, a no ser que les circumstàncies ho justifiquin. A la SEP tan sols hi ha dos membres analitzats per mi, i estic satisfet d'haver-ho fet així.

A la pàgina 161 expressa que un dels motius per escriure el llibre és obrir els ulls i fomentar la llibertat de pensament i expressió dels alumnes. Ens podria parlar de la seva experiència docent en les diverses institucions on ha treballat de professor?

Amb un exemple de la meva experiència ho diré tot. Quan ja fa més de 25 anys es va iniciar a la Institució Vidal i Barraquer el que arribaria a ser el Màster de Psicologia i Psicopatologia Dinàmica, els seminaris que donava eren una veritable delícia per als alumnes i per a mi. Els alumnes, psicòlegs i psicoterapeutes, que s'havien format com havien pogut, acudien purament per aprendre. Quan les dures necessitats de la vida professional van obligar a donar paperets, certificats i títols de tota mena, i el Màster de Psicoteràpia Psicoanalítica, al qual vaig passar anys després, es convertí en un Màster universitari, els alumnes venien per obtenir el títol i les delícies es van anar acabant. Ja fa quatre anys que ho vaig deixar. Llavors, pels serveis prestats i d'acord amb el meu currículum, vaig ésser nomenat Professor Emèrit de la Universitat Ramon Llull, de la qual forma part l'Institut Vidal i Barraquer. Ara gaudeixo amb les supervisions, els seminaris voluntaris que faig privadament al despatx i amb el que la SEP em permet oferir a candidats, membres i persones de fora amb la suficient garantia. La docència és molt agradable quan els deixebles estan interessats a aprendre i res més. Però una cosa, segurament expressió de la meva vocació universitària, he tingut sempre molt clara: diàleg, cap veritat definitiva i res contra el que posa de relleu la ciència.

Fruit d'aquest esforç docent fou el meu llibre *Psiquiatria Dinàmica* (1975), escrit totalment mentre era candidat i estava encara en anàlisi. Va ser el resultat d'una combinació entre la psicopatologia que havia après com a psiquiatra i la teoria kleiniana que havia anat absorbint intel·lectualment, tal com la vaig poder exposar. És un llibre que ha tingut molt bona acollida; ha donat a conèixer la psicoanàlisi, em sembla que puc dir-ho, a totes les facultats de psicologia d'Espanya, i tinc la satisfacció de dir que, precisament aquests dies, acaba de sortir a la llum la sexta edició, que he corregit i modificat lleugerament aquest darrer estiu.

Un cop acabada la meua anàlisi, vaig procurar que cada anàlisi d'un pacient representés una autoanàlisi per a mi mateix. Sé que Freud valorava molt l'autoanàlisi. Això m'ha ajudat molt, i diversos companys han tingut la generosa amabilitat de dir-me que el meu caràcter, que trobaven massa adust i dur, ha canviat favorablement. Deu ser cosa de l'afecte que em tenen.

Ens pot parlar de la seva evolució teòrica? Què en pensa, de les pulsions?

Penso que la pulsio de mort és una pura entelèquia, en la qual tan sols creuen els analistes més conservadors, i que és totalment insostenible científicament. Frank García-Castrillón ho ha palesat suficientment en la seva tesi doctoral, publicada com a llibre, *La Pulsión de Muerte*, que jo he prologat. La immensa majoria de la comunitat psicoanalítica ha arraconat ja definitivament la teoria pulsional. El concepte de pulsio com a portadora d'energia psíquica que ha de descarregar-se per suprimir un estat de tensio, està fonamentat en teories mecanicistes del temps de Freud que ja estan totalment abandonades per la ciència. El concepte d'energia psíquica que pot lligar-se (catèxia) o quedar lliure és una pura ideologia. No existeix l'energia psíquica. El cervell, que està dissenyat com un generador d'electricitat, no emet energia, sinó que processa la informació del flux sensitiu des dels receptors perifèrics fins a la seva utilització final en la memòria, el pensament i l'acció, i per això condueix senyals elèctrics, denominats potencials d'acció, que es propaguen al llarg de les vies nervioses. La psicoanàlisi moderna ha desplaçat la comprensió de les motivacions des de les pulsions fins als afectes, els quals es troben basats biològicament ja que han evolucionat d'acord amb les necessitats d'adaptació; les xarxes neuronals específiques dels afectes es troben codificades en el genoma.

I del complex d'Èdip?

El complex d'Èdip com quelcom universal i que es desplega en qualsevol moment històric, en qualsevulla cultura i en qualsevulla situació familiar, pertany a la visio cartesiana de la ment, una ment aïllada de la realitat externa i tancada en si mateixa; una visio de la ment totalment rebutjada per totes les ciències. Penso que la idea del complex d'Èdip com a eix central al voltant del qual es desenvolupa la vida psíquica de l'infant, anirà sent desplaçat per l'interès que ara una gran part del món psicoanalític està posant en la mentalització. Mentalització és la capacitat, que l'infant va adquirint progressivament, de copsar que té estats mentals, que el seu comportament va lligat a aquests estats mentals, que els altres també en tenen i ho expressen amb el comportament, i que els seus estats mentals poden o no coincidir amb la realitat i amb els dels altres. El grau de salut mental o de patologia depèn de la capacitat de mentalització. El que s'anomena conflicte edípic tan sols és present quan les relacions pares-infant són conflictives.

Quin tipus de disciplina és per a vostè la psicoanàlisi? Una ciència natural, com volia Freud? Una hermenèutica?

La pregunta respon a una concepció antiquada del concepte d'hermenèutica. L'hermenèutica és la ciència de la interpretació i, per tant, totes les ciències són hermenèutiques perquè totes interpreten les seves dades d'observació, els resultats dels seus experiments i les seves troballes. En medicina el metge interpreta els electroencefalogrames, les radiografies, les anàlisis de sang, etc. Com diu Nietzsche, els fets són muts, són les interpretacions qui els fa parlar, i tota interpretació es basa en una interpretació prèvia. Per a mi és una ciència humana, però una ciència humana que ha de recolzar-se en les altres ciències en general i, molt especialment, en la neurobiologia.

Quins aspectes considera que són els que produeixen la patologia psíquica?

La causa fonamental de la patologia psíquica, al marge de la predisposició genètica, rau en els traumes psíquics soferts durant la infantesa: malalties, separacions, mort de persones estimades, abusos sexuals i, en la immensa majoria dels casos, la no satisfacció adequada de les necessitats afectives de l'infant per negligència, manca d'amor o patologia dels pares. Entre aquestes necessitats hem de tenir molt en compte les necessitats de gaudir d'un *attachment* segur. Fins i tot la potencialitat genètica es desenvolupa d'una o altra manera segons les influències ambientals.

I què ens ajuda a viure millor?

Allò que més ajuda a viure bé és estar en pau amb un mateix. Sòcrates ens ho va dir fa molts segles: l'home més feliç és l'home virtuós. Kant també ho va dir, encara que no fa tant: seguir la llei moral que hi ha dins nostre. Més pragmàticament podem dir: gaudir d'unes bones relacions afectives.

En el seu llibre fa una observació pertinent sobre la diferència entre dir 'pràctica' en comptes de 'tècnica', quan es tracta d'éssers humans. Per als qui encara no l'han llegit, pot parlar-nos sobre la seva evolució pràctica?

Tècnica es seguir uns protocols estandarditzats per actuar sobre substàncies materials animades o inanimades. En la tècnica s'han de seguir tots els passos indicats sense que l'operador hi posi més que la seva habilitat i coneixement del protocol, tant per construir un ordinador com per extirpar un tumor maligne. La tècnica és instrumental, sempre igual a si mateixa. Les relacions humanes són un art i precisen de la pràctica i la delicadesa, mai igual a si mateixa ni vàlida per a tothom, extreta de l'experiència i de la saviesa de la raó pràctica. En la terapèutica psicoanalítica cal parlar de pràctica i no de

tècnica, malgrat que jo mateix vaig cometre aquest error en el meu llibre *Teoría y Técnica de la Psicoterapia Psicoanalítica*.

El capítol V el dedica a regles clàssiques de la psicoanàlisi. Què en pensa, de la neutralitat de l'analista?

En las relacions humanes la neutralitat no existeix. La indiferència vers un és sentida per aquest com hostilitat. La veritable neutralitat de l'analista consisteix en un sentiment d'implicació amb el pacient. Des de l'exterior del pacient no es pot ésser neutral perquè el veiem amb les nostres teories, valors i pressupostos. Per ésser neutrals hem de prescindir d'aquests i veure'l des de dins de les seves emocions.

Escriu també sobre gratificacions. I la frustració?

La frustració sistemàtica en psicoanàlisi sols condueix a artefactes transferencials, resultats negatius i, en la majoria dels casos, a la submissió i domesticació del pacient.

Penso que en el meu llibre poso de relleu que les regles clàssiques de l'anàlisi són pura ideologia, sense veritable fonament i en contradicció amb el més elemental sentit de la realitat. Crec que han actuat com a dogals que han impedit la llibertat de pensament dels analistes i, en consonància, han coartat la creativitat.

En la meua opinió, allò que ajuda més el pacient és l'entusiasme i amor de l'analista, i la saviesa en la raó pràctica a què abans he fet referència.

Per què creu que la història de la psicoanàlisi és tan conflictiva?

La història de la psicoanàlisi és tan conflictiva perquè és una disciplina en què els interessos econòmics estan sempre presents, fonamentalment pel que respecta a la qüestió de les anàlisis didàctiques a què abans he fet referència. L'abús de fer anàlisis didàctiques porta a la formació de grans "famílies analítiques" que rivalitzen entre si. Llavors entra en joc l'equació de com més poder dins la Societat, més facilitat per tenir candidats en anàlisi. Per això he dit abans que de cap manera s'hauria de permetre moltes anàlisis didàctiques al llarg de la carrera professional. En canvi, seria convenient que la majoria de membres de cada societat psicoanalítica arribés a analista didàctic, no com un fet excepcional reservat a uns pocs, sinó com un fet normal dins de la carrera professional. D'aquesta manera s'evitaria l'excessiva jerarquitització i s'afavoriria la democratització. Endemés, aquest fet que la majoria de membres d'una societat psicoanalítica arribin a didàctics si ho desitgen, acabaria amb l'enutjosa discussió de si ha d'haver-hi o no analistes didàctics.

La societat analítica a la qual hom pertany és emprada amb massa freqüència, pels que tenen el poder administratiu o didàctic, com una plataforma per al propi prestigi, la qual cosa crea malestar i facilita l'aparició de gelosies, enveges i rivalitats. Per això, com he dit abans, és molt convenient que tots els analistes treballin en les institucions públiques endemés de fer-ho privadament, en universitats i centres d'ensenyament, hospitals, seguretat social, centres de salut mental en general, etc. És a dir, per tant, que tinguin altres fonts de seguretat econòmica, de satisfacció professional i de prestigi. L'exercici privat exclusiu fomenta la lluita per la supervivència econòmica, dins de les societats psicoanalítiques. Jo ja he dit que vaig treballar en àrees públiques fins als seixanta, i això m'ha donat una gran llibertat, per un cantó, i m'ha permès mantenir el contacte amb la realitat, per un altre. Si els analistes ho col·loquen tot en la societat psicoanalítica a què pertanyen - seguretat econòmica, satisfacció professional, prestigi, promoció, deixebles, etc. -, l'atmosfera de la societat es torna irrespirable i tot són lluites i rivalitats. Afortunadament tot això a hores d'ara ja s'està superant, i pràcticament tots els analistes joves treballen d'una o altra manera en l'àrea pública, encara que sigui per manca de pacients, i això els dona un esperit més obert a la crítica i l'argumentació.

La cita “sense simpatia no hi ha curació” de Ferenczi inicia el seu llibre. Com es podrien evitar els dogmatismes que van silenciar Ferenczi tant de temps?

El dogmatisme psicoanalític està lligat al que acabo de dir. Els que ostenten el poder senten com una amenaça tot el que és innovador. Els vergonyosos casos de Ferenczi, Bowlby i, en menor mesura, de tots els innovadors, ho palesen suficientment. El cas de Loewald es paradigmàtic. Aquest analista nord-americà, de gran prestigi dins la comunitat psicoanalítica, mai no va sofrir marginació, però la seva declaració contundent expressada en el seu treball de 1960, *The therapeutic action of psychoanalysis*, que la ment humana és formada a través de la interacció, i que tan sols mitjançant la interacció pot modificar-se, ha estat totalment ignorada per la psicoanàlisi tradicional: no convenia als interessos creats.

Però no es tracta sols dels individus, és la societat psicoanalítica en si mateixa, en tant que col·lectivitat, la que s'ha atrinxerat en el terreny del que se'n diu allò “intraprímic”, amb abandonament de la realitat externa, creguda que així es diferencia de qualsevulla altra psicoteràpia i pot continuar inamovible. Però amb això, com he dit abans, s'enfonsa en l'abisme de la ment cartesiana aïllada de la realitat, es desvincula de la ciència i de la cultura, i la ciència i la cultura s'obliden de la psicoanàlisi.

Per què creu que actualment la psicoanàlisi genera poca simpatia?

Crec que si la psicoanàlisi genera poca simpatia és, fonamentalment, per aquest allunyament de la realitat i les actituds d'autosuficiència degudes a la creença dels analistes de ser posseïdors d'una ciència especial, la ciència de l'intrapsíquic, que no necessita la resta de les ciències i en la qual els altres no hi tenen res a dir.

Com veu l'estat actual de la psicoanàlisi i el seu futur?

Veig la psicoanàlisi actual dividida en dos grans blocs: un és el tradicional o clàssic, que engloba psicologia del jo, escola kleiniana, freudisme estricte i psicoanàlisi francesa, escoles aferrades a la teoria de les dues pulsions i de les fantasies endògenes; l'altre és el bloc en què podem incloure, sota la denominació de psicoanàlisi relacional, totes aquelles orientacions que, amb petites diferències de matis, consideren l'ésser humà com essencialment social des de la seva pròpia constitució biològica, i la ment com el resultat de la interacció continuada del subjecte amb l'entorn social i cultural en el si del qual neix i es desenvolupa. El Dr. Kernberg, en la conferència que pronuncià aquest passat novembre a la SEP, declarà que la meitat del analistes nord-americans són relacionalistes. Penso que, amb el pas del temps, el bloc de la teoria pulsional, que és el que Green va denominar el "corrent principal de la psicoanàlisi", deixarà d'ésser principal perquè viu d'esquena a la ciència actual. Està fonamentat en la ciència del temps de Freud, ja totalment obsoleta. Desafortunadament, l'*establishment* de l'API està representat tan sols per aquest bloc. El futur de la psicoanàlisi està en el model interactiu.

Amb la publicació d'aquest llibre se situa lluny del pensament majoritari i això implica valor.

No penso que hagi necessitat molt valor per publicar aquest llibre. Endemés, ja tothom sabia com penso a través dels altres dos darrers llibres i de les meves intervencions públiques i els seminaris que dono. Sé que a la llarga la veritat s'obre camí. Molta gent pensa com jo, encara que no ho diguin. He rebut e-mails de persones que, senzillament, em donen les gràcies per haver escrit el llibre.

En la meua opinió la SEP evoluciona molt lentament, a l'igual que l'API. I penso que això és, en gran part, per la influència del grup kleinian de Londres, a la qual sempre s'ha sotmès la SEP.

Quins autors considera que són fars de la psicoanàlisi?

Per no molestar a ningú, canvio una mica la pregunta. Els autors que jo prefereixo, sense voler posar-los per sobre d'altres, són: Ferenczi, Sullivan,

Fromm, Karen Horney, Fairbairn, Kohut, Winnicott, Balint, Loewald, Mitchell, dels que ja no hi són. Dels que sí que estan entre nosaltres: Stern i tot el Grup de Boston, Lyons-Ruth - també com a autora individual -, Aron, Fonagy, Target, Gergely, Orange, Stolorow, Atwood, Lachmann, Benjamin, Gabbard, Bromberg, Hoffman, etc.

A què dedica actualment la seva energia? Pensa en un nou llibre?

Dedico la meua energia a tot el mateix de sempre, no hi ha cap canvi: la família, els pacients - ara, sols a una o dues sessions per setmana -, les supervisions, l'estudi, l'escriure i el procurar estar en bones condicions físiques per poder atendre tot això. Si de cas, el canvi resideix en el fet que cada vegada sóc més selectiu a l'hora de triar el que llegeixo; ja estic en l'edat en què cada dia és un tresor que s'ha d'administrar bé. Quan acabo un llibre, sempre penso que m'he deixat moltes coses per dir, tal vegada les més importants. Si la salut m'acompanya, és clar que tractaré d'escriure un altre llibre!, però jo no sóc amo de la llargada de la meua vida.

És sabut que és un bon esportista; i de les arts, de quines gaudeix?

Sempre que puc llegeixo i escric amb música. La poesia és meravellosa i ésser poeta és el que més m'hauria agradat, però per ser un pobre poeta més val escriure llibres. De tota manera, sempre procuro posar alguna pinzellada de poesia en els meus llibres i treballs, però deu ser tan poca cosa que ni es nota. L'exercici físic sempre m'ha ajudat a poder treballar més i m'ha donat una bona qualitat de vida en el pla somàtic.

Voldria afegir quelcom més?

Sí. Si m'ho permetes, vull afegir quelcom sobre el que tinc pensat escriure amb més amplitud. Es tracta de la meua convicció, cada vegada més arrelada, que els problemes de la psicoanàlisi van començar el 21 de setembre de 1897, quan en una carta de Freud al seu mentor Fliess li anuncia que ja no creu en els relats de les seves histèriques i que abandona la teoria de la seducció, és a dir, la teoria traumàtica, i la substitueix per la teoria de les pulsions i fantasies endògenes que provoquen el conflicte intrapsíquic, sense cap relació amb la realitat externa. Ara he de deixar de banda les consideracions del perquè d'aquesta decisió de Freud. Habitualment s'ha considerat que aquest és el veritable naixement de la psicoanàlisi, la seva aurora. Jo, al contrari, afirmo que no fou l'aurora, sinó el capvespre de la psicoanàlisi, l'inici de la seva decadència, malgrat que aquesta, després de l'empenta inicial, hagi tardat a manifestar-se. Ara no puc estendre'm a argumentar aquest assumpte, però diré alguna cosa, de les moltíssimes que es poden dir, de manera breu i esquemàtica. Tan sols vull recordar que els éssers humans, com tot ésser vivent, som un sistema obert, com ens explica molt bé la biologia i la Teoria

General dels Sistemes, i tot sistema obert està en constant interacció i intercanvi amb el medi que l'envolta. I ara sabem que el cervell i la resta del cos constitueixen un organisme que no es pot dissociar, integrat mitjançant circuits reguladors bioquímics i neuronals mútuament interactius. Aquest organisme interactua amb l'ambient com un conjunt, mai és el cos per si sol ni el cervell per si sol. Per tant, els fenòmens mentals sols poden ser entesos en el context de la interacció amb allò que ens rodeja. Pensem, desitgem, sentim i fantasiegem amb tot l'organisme. La més lleugera vibració sentimental és una resposta a la interacció amb allò que ens envolta. La idea de qualsevulla procés psíquic, les fantasies o el que sigui, sense relació amb la realitat, és total i absolutament irreal i anticientífica. A l'igual que els déus en l'obra de Wagner *El Capvepre dels déus*, els déus de la psicoanàlisi es van tancar en el seu Walhall particular, construït per la teoria de les fantasies endògenes, es van instal·lar còmodament dins d'aquest sumptuós edifici anomenat psicoanàlisi, van prescindir del món de la ciència i el món de la ciència ha prescindit d'ells i està enderrocant els murs del Walhall a passos agegantats.

Aquest error terrible que va cometre Freud en abandonar la teoria traumàtica és el que intenten corregir totes les teories dites dissidents, com la psicoanàlisi cultural, la psicologia del *self*, la psicoanàlisi relacional, l'intersubjectivisme, etc., els quals busquen establir una teoria psicoanalítica amb estret contacte amb la realitat externa, per tant amb la ciència i la cultura. Vull que quedi clar que en parlar de trauma no em refereixo al abusos sexuals tan sols, sinó a tots els possibles traumes a què abans he fet referència. És a dir, sense que en general els autors ho explicitin, s'està tornant a la teoria traumàtica, renunciant a una falsa aurora i a un enganyós naixement.

Moltes gràcies per escoltar-me.

Moltes gràcies a vostè.

Publicacions de l'entrevistat

1. Llibres publicats:

- (1975). *Psiquiatria Dinàmica*. Barcelona, Ed. Herder, 2010. 6a. ed. corregida i modificada
- (1987). *Teoría y Técnica de la Psicoterapia Psicoanalítica*. Barcelona, Ed. Herder, 1995, 3a. ed.
- (1995). *La Interpretación en Psicoanálisis. Fundamentos y Teoría de la Técnica*. Barcelona, Ed. Herder
- (2001). *La Relació Pacient-Terapeuta*. Barcelona, Fundació Vidal i Barraquer - Paidós
- (2006). *Pluralidad y Diálogo en Psicoanálisis*. Barcelona, Ed. Herder
- (2010). *La Práctica de la Psicoterapia Relacional. El Modelo Interactivo en el Campo del Psicoanálisis*. Madrid, Ágora Relacional

2. Pròlegs de llibres:

- (1989). "El desafío científico al psicoanálisis". Pròleg-estudi a *Psicología Dinámica*, de J. Poch i Bullich. Barcelona, Herder
- (1991). Pròleg a *Envelliment i Serveis Socials*, de Marina Valls. Barcelona, Ed. Pòrtico S.A.
- (2006). Pròleg a *Entrevista e indicadores en Psicoterapia y Psicoanàlisis*, d'A. Pérez Sánchez. València, Promolibro
- (2010). Pròleg a *La Pulsión de Muerte*, de F. García-Castrillón. Madrid, Psimática

3. Altres treballs publicats en Revistes i Llibres de Ponències de Congressos:

- (1957). "Contribución al estudio de la concepción pluralista de la esquizofrenia". *Rev. de Psiquiat. y Psicol. Med. de Europa y Amer. Latina*, Barcelona
- (1958). "Psicoterapia y antropología cultural en España". *Rev. de Psiquiat. y Psicol. Méd.*, Vol. VII, pp. 585-587
- (1958). "Medicina interna, enfermedades emocionales y psicoterapia". *Med. Clínica*, Barcelona
- (1958). "Consideraciones sobre el concepto de neurosis de renta". *Rev. de Psiquiat. y Psicol. Med.*, Barcelona
- (1959). "El entrenamiento autógeno de Schultz". *Cronicismos*, Vol. III, nº 2, pp. 1-3, Barcelona
- (1960). "Criterio terapéutico y pronóstico en psicoterapia". *Bol. del Inst. de Med. Psicológica*, Barcelona
- (1960). "El dibujo como técnica de Psicoterapia colectiva". *Rev. de Psiquiat. y Psicol. Med.*, Barcelona
- (1961). *La actitud ante los hijos*. Actas de la XI Asamblea Nacional de las Hermandades Médicas de San Cosme y San Damian. Barcelona, Ed. Acacia
- (1963). "Enfoque actual del problema de las personalidades psicopáticas". *Rev. de Psiquiat. y Psicol. Med.*, Vol. IV, Barcelona
- (1963). "Adolescencia e individualización". *Rev. de Psiquiat. y Psicol. Med.*, Vol. VI, Barcelona
- (1963). "Fundamentos terapéuticos en los síndromes psicopatológicos del período de la formación de hábitos". *Arch. Clin. Ped. Teknon*, Tom. I, Barcelona
- (1964). "Estructura psicodinámica de la prostitución". *Rev. de Psiquiat. y Psicol. Med.*, Vol. VII, Barcelona
- (1965). "El sentido antropológico de la homosexualidad masculina". *Bol. del Inst. de Med. Psicol.*, tom. VI, Barcelona
- (1965). "Aspectos psicológicos de la educación eugenésica". *Cromosoma X*, nº 6, Barcelona
- (1965). "La educación sanitaria en la profilaxis de las psicopatias". *Cromosoma X*, nº 6, Barcelona

- (1965). "Acerca de algunos problemas en psicoterapia infantil". *Cromosoma X*, nº 8, Barcelona
- (1965). "El pensamiento paleológico en la esquizofrenia". *Rev. de Psiquiat. y Psicol. Med.*, Vol. VII, Barcelona
- (1965). "Dificultades en el camino de realización de la medicina psicosomática". *Med. Clínica*, Vol. XLV, Barcelona
- (1966). "Consulta médica prematrimonial". *Anales de Medicina*, Vol. LII, Barcelona
- (1968). "La enseñanza de la psicología al estudiante de medicina". *Rev. de Psiquiat. y Psicol. Med.*, Vol. VIII, Barcelona
- (1973). "Vigencia de la obra psiquiátrica de Emilio Mira i López". *Rev. Dep. Psiquiat. y Psicol. Med. Univ. Barcelona*, Vol. I, Barcelona
- (1974). "La estructura de las personalidades psicopáticas desde el punto de vista del psicoanálisis". *Rev. Dep. Psiquiat. y Psicol. Méd. Univ. Barcelona*, Vol. 2, Barcelona
- (1974). "Importancia de las primeras situaciones de ansiedad en la génesis de las fobias". Bilbao, Ed. Geigy
- (1975). "Modelo Psicoanalítico de la Memoria". Actas de las II Jornadas de la Sociedad Española de Psiquiatría Biológica
- (1975). "Influencia de las primeras relaciones en la génesis de la esquizofrenia". Actas del "Simposium internacional sobre esquizofrenia", Bilbao. *Psiquis*, Año II, Vol. I, Madrid
- (1975). "Estudio de una enferma a través de sus producciones pictóricas". *Jano*, nº 20, pp. 27-34, Madrid
- (1976). "Función del psicoanalista en la Institución Psiquiátrica". Actas de la Reunión de la Sociedad Española de Psiquiatría, celebrada a Barcelona sota el lema "Psiquiatría y Psicoanálisis"
- (1977). "Estados borderline". *Actas Luso-Españolas de Neurología, Psiquiatría y Ciencias Afines*, Vol. VI, 2a. etapa, nº 5, Madrid
- (1978). "Aspectos psicoterapéuticos de la entrevista médica". Actas de la XVI Reunión de la Sociedad Española de Medicina Psicosomática y Psicoterapia (en col·laboració amb E. Jiménez), Granada
- (1980). "La terapèutica per l'art en l'hospital psiquiàtric". *Annals de Medicina*, Vol. LXVI, Barcelona
- (1981). "Formación del postgraduado". Informe elaborat pel "Grupo de Estudio GAPS". Publicació del Col·legi de Metges de Barcelona
- (1982). "Hospital psiquiàtric i salut mental comunitària". Ponència presentada a les "Jornadas de Trabajo Sobre Salud Mental y Comunidad en Cataluña". Barcelona
- (1983). "L'envelliment i la vellesa". Ponència presentada en el IX Congrés AMIEV. *Libro de Ponencias*. Barcelona
- (1984). "Per un esclariment estructural de les perversions" (en col·laboració amb R. Bassols). *Rev. Cat. Psicoanàl.*, Vol. I, nº 1, pp. 173-188
- (1984). "La vellesa com a valor per a la joventut". Ponència presentada al Simposi sobre Joventut i conflicte, San Cugat del Vallès (Barcelona), 22-23 setembre de 1984. *Llibre de Ponències*

- (1986). "La identitat i els seus límits" (en col·laboració amb R. Bassols i J. Beà). *Rev. Catalana de Psicoanàl.*, Vol. II, nº 1, pp. 173-188
- (1986). "Creença i identitat" (en col·laboració amb R. Bassols). Ponència presentada en el X Congreso Internacional de la A.I.E. Barcelona, 22-27 de juliol. *Llibre de Ponències*
- (1987). "Anàlisi interminable, distorsió del jo i personalitat borderline" (en col·laboració amb V. Hernández). *Rev. Cat. Psicoanàl.*, Vol. IV, nº 2, pp. 141-158
- (1988). "La transferència. Concepte, variants i nexes". *Rev. Cat. Psicoanàl.*, Vol. V, nº 1, pp. 77-93
- (1989). "Sexualidad y agresividad" (en col·laboració amb R. Armengol). *La Vanguardia*, 24-IX-89. Barcelona
- (1990). "Estat actual d'un concepte polèmic: Contratransferència o resposta emocional de l'analista?". *Rev. Cat. Psicoanàl.*, Vol. VII, nº 1, pp. 69-84
- (1991). "Comments on the treatment of a narcissistic patient". *Int. J. Psychoanal.*, vol. 72, pp. 393-401, Londres
- (1991). "La intolerancia a la interpretación en pacientes con una organización narcisista grave" (en col·laboració amb R. Bassols). *Anuario Ibérico de Psicoanálisis*, Vol. I, pp. 153-162
- (1991). "Comentario sobre el tratamiento de un paciente narcisista". *Libro Anual de Psicoanálisis*, Vol. I, pp. 127-136
- (1991). "El trabajo del analista frente al defecto y frente al conflicto". *Anuario Ibérico de Psicoanálisis*, Vol. II, pp. 105-118
- (1993). "La interpretació. Naturalesa i sentit de les interpretacions extratransferencials". *Rev. Cat. Psicoanàl.*, Vol. X, pp. 135-142
- (1994). "El insight como objetivo común del psicoanálisis y de la psicoterapia psicoanalítica". *Primera Jornada de Psicoanálisis y Psicoterapia Psicoanalítica*, Sevilla
- (1995). "Los fundamentos del psicoanálisis", (en col·laboració amb R. Bassols). *La Vanguardia, suplemento Ciencia y Vida*, 30-IX-95, p. 16. Barcelona
- (1996). "Reflexiones acerca de las interpretaciones llamadas extratransferenciales". *Rev. Psicoanálisis*, Vol. 23, pp. 37-52. Madrid
- (1997). "El pensamiento psicoanalítico moderno". *La Vanguardia, suplemento Ciencia y Salud*, p. 2
- (1997). "Es posible el canvi psíquic?". *Rev. Cat. Psicoanàl.*, Vol. XII, nº 2, pp. 17-36
- (1998). "Psicoanàlisi, biologia i cognitivisme". *Rev. Cat. Psicoanàl.*, Vol. XIII, nº2, pp. 107-114
- (1998). "La interpretación: Violencia y experiencia". *Anuario Ibérico de Psicoanálisis*, Vol. V, pp. 33-58
- (1998). "La perspectiva intersubjetiva en la terapèutica psicoanalítica". *Rev. Cat. Psicoanàl.*, Vol. XV, nº 2, pp. 5-20
- (1998). "El proceso psicoanalítico: De la psicología del paciente a la del paciente-analista". *Actes de les VII Jornades de Psicoanàlisi de la U.A.B.* 20-21 de novembre de 1998, pp. 9-20

- (1998). "El pensamiento postmoderno, la teoría del caos, la teoría de la transformación y la noción de la autoorganización" (en col·laboració amb M. Panyella i P. Notó). *Actes de les VII Jornades de Psicoanàlisi de la U.A.B.*, novembre de 1998, pp. 23-24
- (1999). "La influència del pensament postmodern en la psicoanàlisi actual". *Rev. Cat. Psicoanàl.*, Vol. XIV, nº 1
- (2000). "Pensamiento postmoderno: teoría del caos, auto organización y teoría relacional del psicoanálisis" (en col·laboració amb M. Panyella i P. Notó). *Intersubjetivo*, Vol. II, pp. 55-84
- (2000). "Les motivacions del pacient i l'analista per passar d'una psicoteràpia psicoanalítica a una psicoanàlisi". *Rev. Cat. Psicoanàl.*, Vol. XII, nº 1-2, pp. 27-42
- (2001). "La psicoanàlisi, ciència hermenèutica". *Rev. Cat. Psicoanàl.*, Vol. XVIII, nº 1-2, pp. 51-62
- (2001). "Sobre algunos aspectos de la incidencia del pensamiento postmoderno en el psicoanálisis actual". In *Teoría del Conocimiento y Pensar Psicoanalítico. Relaciones entre la Universidad y Psicoanálisis*. València, Promolibro, pp. 313-332
- (2002). "Contribució a la concepció pluralista de la psicoanàlisi". *Rev. Cat. Psicoanàl.*, Vol. XIX, 1-2
- (2002). "La trama interactiva en el proceso psicoterapéutico". *Temas de Psicoanálisis*, VII, pp. 21-32
- (2003-04). "La personalidad narcisista de nuestro tiempo". *Temas de Psicoanálisis*, Vol. VIII-IX, pp. 11-33
- (2003-04). "Las fobias como respuesta a la ansiedad". *Temas de Psicoanálisis*, Vol. VIII-IX, pp. 165-180
- (2004). "Un contributo alla concezione pluralista della psicoanalisi". *Rivista di Psicoanalisi*, Organo della Società Psicoanalitica Italiana, Anno L, nº 3, pp. 801-828
- (2005). "La metàfora en el procés psicoanalític". *Rev. Cat. Psicoanàl.*, XXI, 1-2, pp. 41-54
- (2005). "Psicoanàlisi i filosofia". *Lletres*, 15, pp. 24-26
- (2005). "Psicoanàlisi i filosofia del llenguatge". *Lletres*, 17, pp. 34-35
- (2006). "Psicoanàlisi i neurociència". *Lletres*, 20, pp. 26-27
- (2006). "Psicoanálisis y neurociencia". *Revista de Psicoterapia* (2005), Vol. XVI, nº 62, pp. 35-52
- (2006). "Una mirada psicoanalítica entorn de l'agressivitat humana". *Lletres*
- (2006). "Psicoanàlisi i neurociència". *Rev. Cat. Psicoanàl.*, XIII, nº 1-2, pp. 74-77
- (2007). "La vinculació afectiva". *Lletres*, 24, pp. 8-10
- (2007). "La matriu social de la personalitat". *Lletres*, 25, pp. 16-17
- (2007). "Una mirada reflexiva a la cultura postmoderna". *Lletres*, 27, pp. 18-19
- (2007). "Algunes reflexions sobre l'addició en la societat actual". *Lletres*, 30, pp. 52-54
- (2007). "Conflicto, déficit y defecto". *Clínica e Investigación Relacional* (revista de la web), nº 1, pp. 359-371

- (2007). "Comunicación y diálogo en psicoanálisis". *Clínica e Investigación Relacional* (revista de la web), nº 2, pp. 63-77
- (2008). "Maduresa personal i societat". *Qüestions de Vida Cristiana*, 230, pp. 21-39
- (2008). "Cultura postmoderna i sexualitat", *Rev. Cat. Psicoanàl.*, XXV, pp. 51-66
- (2008). "La patologia del menjar". *Qüestions de Vida Cristiana*", 231, pp. 62-71
- (2008). "Informació, comunicació i diàleg". *Lletres*, 34, pp. 24-26
- (2009). "Per què parlem de persones madures i immadures?". *Lletres*, 36, pp. 28-29
- (2009). "Neurociencia y modelo relacional". *Clínica e Investigación Relacional*, Vol. 3, nº 1, pp. 39-53
- (2009). "Reflexions d'un psicoanalista davant de la neurociència". *Rev. Cat. Psicoanàl.*, Vol. XXVI, nº 1, pp. 95-120
- (2009). "L'evolució de la psicoanàlisi afebleix la suposada incompatibilitat entre psicoanàlisi i religió". *Rev. Cat. Psicoanàl.*, Vol. XXVI, nº 2, pp. 31-40
- (2009). Col·laboració a *The Edinburgh International Encyclopaedia of Psychoanalysis*. Edinburg, Edinburgh University Press
- (2010). "La relación terapéutica y el déficit estructural". *Revista de la Asociación de Psicoterapia de la República Argentina* [on line] www.Revistadeapra.org.ar/ultimo.htm. Any III, nº 1, pp. 1-15
- (2010). "Comentarios al trabajo de Lyons-Ruth 'El desarrollo de los conflictos y las defensas en los procesos relacionales implícitos'". *Clínica e Investigación Relacional*, revista on line, vol. 4, núm. 2, pp. 336-339
- (2010). "Proceso psicoanalítico y trauma". *Clínica e Investigación Relacional*, revista on line, vol. 4, núm. 2, pp. 399-409
- (2010). "Impasse". *Clínica e Investigación Relacional*, revista on line, vol. 4, núm. 3, pp. 531-541